

Motion till riksdagen 2025/26:4174

av **Annika Hirvonen m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2025/26:262 Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och anpassning av svensk rätt till EU:s migrations- och asylpakt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2025/26:262 Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och anpassning av svensk rätt till EU:s migrations- och asylpakt.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska återkomma med ett förslag på genomförande av EU:s migrations- och asylpakt som lever upp till asylrätten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Regeringens proposition innebär långtgående försämringar av asylrätten i Sverige, rättssäkerheten i asylprövningen, barns rättigheter och möjligheten för människor med skyddsbehov att bygga en trygg framtid här. Framför allt bygger den på en uttalad ambition om att svensk rätt ska anpassas efter EU:s miniminivå, i stället för att förutsättningslöst ta fram en hållbar, human och rättssäker lagstiftning. Beredningen av ärendet är dessutom så bristfällig att det finns goda skäl att ifrågasätta om beredningskravet i regeringsformen kan anses uppfyllt.

Miljöpartiet har varit mycket kritiskt till EU:s migrations- och asylpakt. Pakten förstärker i stora delar de brister som redan i dag präglar EU:s gemensamma asylsystem – otillräcklig solidaritet mellan medlemsstaterna, ökad externalisering av asylprocessen, större fokus på kontroll än skydd och en risk för att människor fastnar i rättsosäkra gränsförfaranden. Till skillnad från regeringen, driver Miljöpartiet på för en migrationspolitik där medlemsländerna tar gemensamt ansvar för flyktingmottagandet, där lagliga vägar till EU byggs ut och där EU:s kapacitet att rädda liv till havs stärks.

När pakten nu har antagits måste Sveriges genomförande ske med respekt för mänskliga rättigheter. Implementeringen måste använda det handlingsutrymme som pakten medger för att i svensk lagstiftning säkerställa att asylrätten värnas och att rättssäkerheten i asylprocessen garanteras. Enligt Miljöpartiet borde det bl.a. innebära att barn aldrig placeras i förvar, att asylsökande inte avlägsnas innan deras ärende har prövats rättssäkert, att särskilt sårbara personer identifieras tidigt och att rätten till juridiskt biträde, information och effektiva rättsmedel garanteras. Tyvärr kan vi konstatera att regeringen går i motsatt riktning.

Lagrådets kritik mot regeringens förslag är ovanligt skarp. Lagrådet konstaterar att materien är svåröverblickbar och att konsekvenserna och nödvändigheten med förslagen är otillräckligt genomlysta. Lagrådet menar att beredningen har allvarliga brister och framhåller att detta viktiga rättsområde förtjänar en grundligare och mer demokratiskt förankrad översyn. För Miljöpartiet väger dessa synpunkter mycket tungt.

Lagrådet ifrågasätter också regeringens inriktning i implementeringen av pakten. Det uttalade målet med regeringens förslag har varit att reducera det internationella skyddet till EU:s miniminivå, snarare än att göra förutsättningslös och kunskapsbaserad analys av hur lagstiftningen bäst implementeras i svensk rätt. Regeringen menar att syftet med att anta lägsta möjliga nivå på flyktingmottagandet är att främja integrationen och minska utanförskapet – men Lagrådet ifrågasätter starkt att en låg invandring får de effekterna. Lagrådet pekar dessutom på något allvarligt – att risken är påtaglig för att det föreslagna minimisystemet riskerar att stänga ute även personer som faktiskt har rätt till internationellt skydd inte berörs på ett tillräckligt sätt. Detta är kärnan i Miljöpartiets invändning. Vi kan inte acceptera lagstiftning som riskerar att leda till att asylrätten inte respekteras.

Regeringen hänvisar till att implementeringstiden löper ut i sommar och försöker därmed framställa det som att riksdagen måste anta propositionen trots dess allvarliga brister. Miljöpartiet accepterar inte den falska motsättningen. Det är regeringen som ansvarar för att lagstiftningen har beretts för sent, för snävt och utan tillräcklig förankring och konsekvensanalys. Regeringen har haft tid att agera tidigare, men har slarvat bort värdefull tid och i stället prioriterat andra migrationspolitiska projekt, såsom förslag om vandel och angiverilag.

Att regeringen försatt riksdagen i ett läge där valet sägs stå mellan att rösta igenom en undermålig och hårt kritiserad lagstiftning eller riskera en försenad implementering, kan inte frånta riksdagen ansvaret att värna grundläggande rättigheter. Om valet står mellan att anta lagstiftning som riskerar att bryta mot asylrätten och att Sverige blir försenad med delar av implementeringen, är det Miljöpartiets uppfattning att asylrätten måste väga tyngst.

Det är också allvarligt att beredningsprocessen av förslaget varit så undermålig. Utredningen var mycket omfattande, över 1 500 sidor, och remisstiden var kort och dessutom förlagd över jul- och nyårshelgerna. Flera remissinstanser, däribland Domstolsverket, Institutet för mänskliga rättigheter och Uppsala universitet (juridiska fakulteten), framhåller att de inte haft möjlighet att fullt ut analysera förslagen och dess konsekvenser. Detta gäller ett stort och viktigt lagstiftningsärende som berör grundläggande fri- och rättigheter, barns rättigheter, skydd mot tortyr och förföljelse, rörelsefrihet, personlig integritet och tillgången till rättslig prövning. I sådana ärenden måste regeringen kunna krävas på en lång, gedigen och rättssäker beredning. Det har regeringen misslyckats med i detta fall.

Kritiken från remissinstanserna är omfattande. Diskrimineringsombudsmannen har varnat för betydande risker för diskriminering. Institutet för mänskliga rättigheter har pekat på bristande konsekvensanalyser i förhållande till Sveriges internationella åtaganden och på särskilda risker för barn, personer med funktionsnedsättning, hbtqi-personer och andra sårbara grupper. Rädda Barnen har varnat för att barns rättigheter riskerar att inskränkas och kränkas, särskilt genom screeningförfarandet, gränsförfarandet och det nya mottagandesystemet. Advokatsamfundet, Asylrättscentrum, Migrationsverket, JO och Uppsala universitet har på olika sätt pekat på brister i beredning, rättssäkerhet, överblick och praktisk genomförbarhet.

De sammantagna bristerna med regeringens förslag och hur de tagits fram, gör att Miljöpartiet inte kan stå bakom propositionen. Den är inte tillräckligt genomlyst, rättssäker och regeringen använder inte det nationella handlingsutrymme som finns för att värna mänskliga rättigheter. Den utmönstrar möjligheten till permanenta uppehållstillstånd och urholkar därmed människors möjlighet till integration och känsla av trygghet. Regeringen bör återkomma med ett nytt, samlat och rättssäkert förslag till genomförande av migrations- och asylopakten, där asylrätten värnas, beredningskravet respekteras och Sveriges internationella människorättsåtaganden sätts i centrum.

En annan väg är möjlig i implementeringen av EU:s asyl- och migrationspakt

Regeringen beskriver propositionen som en teknisk anpassning till EU:s asyl- och migrationspakt. Det är missvisande. I praktiken använder regeringen paktens som hävstång för att genomföra en långt mer restriktiv migrationspolitik än vad EU-rätten kräver. Det framgår både av regeringens egen beskrivning av Ds 2025:30, av propositionens huvudbudskap och av Lagrådets skarpa kritik mot att beredningsprocessen har styrts mot EU-rättens miniminivå snarare än byggt på en förutsättningslös, kunskapsbaserad utredning av vad som är en rättssäker och hållbar ordning för svensk asyl- och migrationsrätt. Med det sagt lämnar asyl- och migrationspakten utrymme för bl.a. mer rimliga mottagningsvillkor, för kompletterande nationella rättssäkerhetsgarantier och för ett tydligare barnrätts- och människorättsperspektiv, än vad regeringen föreslår. Miljöpartiet föreslår därför en annan väg för implementeringen av asyl- och migrationspakten i svensk rätt. Nedan presenterar vi våra alternativa förslag för hur paktens skulle kunna implementeras på ett mer rättssäkert, humant och ändamålsenligt sätt, inom ramen för EU-rätten.

Miljöpartiet ser att ett gemensamt europeiskt asylsystem behövs. Det är rimligt att EU-länder har gemensamma regler, att ansökningar hanteras effektivt och att ansvaret för människor på flykt delas mer solidariskt. Samtidigt får ett gemensamt system inte innebära att rätten att söka asyl urholkas, att barns rättigheter försvagas eller att människor riskerar att avvisas utan en verklig individuell prövning. Sveriges genomförande måste därför utgå från rättsstatens principer, barnkonventionen, non-refoulement och respekt för mänskliga rättigheter – inte från regeringens politiska ambition att göra Sverige så avskräckande som möjligt.

Asylprövningen måste vara rättssäker

Asylprocedurförordningen reglerar hur ansökningar om internationellt skydd ska prövas, inklusive rätten att stanna kvar under prövningen, gränsförfaranden, snabbförfaranden, överklaganden och processuella garantier.

I stället för att värna den individuella prövningen och säkerställa att människor med skyddsskäl inte skickas tillbaka till förföljelse, krig eller tortyr, väljer regeringen att bygga ett system där påskyndade processer och kontroll ges företräde framför rätts-säkerhet.

Miljöpartiet motsätter sig att gränsförfaranden används i fler situationer än vad EU-rätten kräver. Gränsförfarandet ska genomföras inom mycket korta tidsramar. Det skapar uppenbara risker för att avgörande omständigheter inte hinner komma fram, att personer med traumatiska erfarenheter inte får möjlighet att berätta och att beslut fattas på bristfälligt underlag. När detta kombineras med begränsad rätt till offentligt biträde, kortare överklagandefrister och inskränkt suspensiv verkan ökar risken för felaktiga beslut med långtgående konsekvenser för enskilda.

Regeringen föreslår dessutom undantag från huvudregeln att den som söker asyl har rätt att stanna kvar under prövningen, vilket är särskilt allvarligt. Miljöpartiet anser att Sverige ska avstå från att tillämpa gränsförfarandet i fler fall än de obligatoriska. Vi vill att barn, barnfamiljer och andra särskilt sårbara grupper ska undantas från gränsförfarandet så långt som EU-rätten tillåter, att dagens undantagsregler från möjligheten att avvisa en ansökan bibehålls, att rätten till offentligt biträde stärks, att kriterier och rutiner för att kunna identifiera sårbara personer i gränsförfarandet tydliggörs i lag samt säkerställa att överklaganden ges automatisk suspensiv verkan så långt EU-rätten tillåter.

Sverige bör också avstå från möjligheten till avtal med tredjeländer, för att bibehålla rättssäkerheten i asylsystemet och minska risken för att avvísningar sker i strid med principen om non-refoulement. För att säkerställa rätten till en individuell asylprövning bör Sverige inte heller tillämpa systemet med nationella listor och koncepten om säkra ursprungs- och tredjeländer. Miljöpartiet uppmanar regeringen att på europeisk nivå verka för att processen för att fastställa listor över säkra ursprungs- och tredjeländer på EU-nivå ses över och att dessa listor tas fram av en tillförordnad expertmyndighet och inte genom politiska beslut.

Till sist är Miljöpartiet kritiskt till att regeringen inom ramen för lagstiftningsärendet inte behandlar frågan om en nationell mekanism för övervakning av grundläggande rättigheter i samband med de screening- och gränsförfaranden som pakten introducerar. Varje medlemsstat är enligt asylprocedurförordningen och screeningförordningen skyldiga att utse ett sådant tillsynsorgan. Samma tidsfrist gäller naturligtvis för medlemsländerna att uppfylla denna skyldighet som för övriga skyldigheter som fastställs i pakten. Sverige bör därför skyndsamt utse en lämplig myndighet eller annat oberoende organ till tillsynsorgan ansvarigt för att säkerställa efterlevnaden av grundläggande rättigheter under screeningprocessen och gränsförfarandet. Det är mycket allvarligt att regeringen inte lägger fram ett sådant förslag inom ramen för lagstiftningsärendet, trots att Institutet för mänskliga rättigheter har tydliggjort att myndigheten är villig att åta sig uppdraget. Frågan behandlas dessutom inom ramen för utredningen, som också presenterat ett förslag i detta hänseende. En övervakningsmekanism för grundläggande rättigheter måste ha ett tydligt mandat, tillräckliga resurser för att fullfölja uppdraget och verklig kompetens om mänskliga rättigheter, barnrätt och diskriminering.

Värna permanenta tillstånd och familjesammanhållning

Skyddsgrundsförordningen reglerar vem som ska erkännas som flykting eller alternativt skyddsbehövande och vilka rättigheter som följer av internationellt skydd, bl.a. uppehållstillstånd och familjesammanhållning.

I stället för att använda skyddsgrundsförordningen för att skapa trygghet, etablering och familjesammanhållning använder regeringen den för att ytterligare försvaga ställningen för människor som redan har bedömts ha rätt till skydd.

Regeringens linje att tidsbegränsade uppehållstillstånd ska vara huvudregel riskerar att allvarligt försämra integrationen. Människor som har flytt från krig, förföljelse eller tortyr behöver stabilitet för att kunna lära sig svenska, arbeta, utbilda sig och bygga ett nytt liv. Barn behöver trygghet för att kunna utvecklas, gå i skolan och känna framtidstro.

Vad gäller personer som beviljats internationellt skydd genom vidarebosättning föreslår regeringen att samma giltighetstider för uppehållstillstånd som personer som beviljats skydd enligt skyddsgrundsförordningen. Det innebär att regeringen föreslår att särregleringen om uppehållstillstånd för vidarebosatta ska tas bort. Det har inte föreslagits av utredningen, och förslaget går länge än vad EU-rätten kräver. Miljöpartiet anser att Sverige fortsatt bör bevilja permanenta uppehållstillstånd till vidarebosatta och deras familjemedlemmar. Sverige bör inte införa en ordning där uppehållstillstånd automatiskt återkallas om en enskilds skyddsstatus upphör.

Regeringen väljer också att inte använda det utrymme som finns för bredare familjesammanhållning. Det riskerar att drabba barn, syskon, äldre och personer med funktionsnedsättning särskilt hårt. Miljöpartiet anser att Sverige bör utnyttja möjligheten att tillämpa skyddsgrundsförordningens bestämmelser om familjesammanhållning på andra nära släktingar än de som anges i förordningen, särskilt avseende syskon och vuxna personer i beroendeställning. Sverige bör också vidta åtgärder för att säkerställa att tillämpningen av reglerna inte otillbörligt drabbar eller leder till diskriminering av icke-heteronormativa par, personer med funktionsnedsättning eller andra särskilt utsatta grupper.

Ett tryggt och säkert mottagande

Mottagandedirektivet fastställer vilka förhållanden som ska gälla för personer under asylprocessen, inklusive deras rättigheter, skyldigheter, boende, materiella mottagningsvillkor och möjligheter till begränsningar av rörelsefriheten. Direktivet ger medlemsstaterna ett visst handlingsutrymme, men det innebär inte att Sverige måste välja den mest restriktiva tolkningen. Regeringen gör ändå just detta.

Enligt artikel 9 i mottagandedirektivet ska medlemsstaterna som allmän regel kräva att en sökande vistas vid eller i närheten av den yttre gränsen, i ett transitområde eller på andra anvisade områden. Direktivet öppnar också för att en sökande vid behov kan anvisas en bestämd plats att bo på, bl.a. med hänsyn till allmän ordning eller för att effektivt hindra att personen avviker. Men en sådan inskränkning i rörelsefriheten är ett ingripande beslut. Det måste därför omgärdas av rättssäkerhetsgarantier.

Miljöpartiet är starkt kritiskt till att regeringen föreslår att beslut om boende på en bestämd plats under gränsförfarandet inte ska kunna överklagas, trots att den möjligheten finns enligt EU-rätten. Sverige bör också införa en reglering där bedömningar och beslut om särskilda mottagandebestånd följer ett tydligt administrativt förfarande och därmed kan prövas rättsligt.

Regeringen föreslår även att fler omständigheter ska beaktas vid bedömningen av om det finns risk för att en person avviker. Flera remissinstanser har invänt mot detta, och Förvaltningsrätten i Göteborg har påpekat att utvidgningen är otillräckligt motiverad, särskilt mot bakgrund av de nya reglerna om boendeskyldighet och rörelsebegränsning. Miljöpartiet delar den kritiken. Risken är uppenbar att förvar eller förvarsliknande boendesituationer går från att vara en sista utväg efter individuell bedömning till att bli en normal ordning för människor i gränsförfarande.

Miljöpartiet anser att Sverige ska minimera användningen av förvar och förvarsliknande miljöer. Barn ska aldrig placeras i förvar. Särskild restriktivitet måste också gälla för barnfamiljer, traumatiserade personer, personer med psykisk ohälsa och personer med funktionsnedsättning.

Ett av villkoren som kan dras in enligt mottagandedirektivet är rätten till dagersättning. Regeringen föreslår att dagersättningen ska kunna sättas ned om en person inte deltar i obligatorisk samhällsintroduktion. Institutet för mänskliga rättigheter har avstyrkt detta som oproportionerligt, och Rädda Barnen har varnat för att regeringen inte tillgodoser barns rätt till skälig levnadsstandard enligt barnkonventionen. Miljöpartiet delar den oron.

Dagersättningen är redan i dag mycket låg. Att använda den som påtryckningsmedel riskerar att drabba barn och familjer hårt och kan innebära att grundläggande behov inte tillgodoses. Sverige bör därför säkerställa att nedsättning av dagersättning aldrig beslutas när det skulle strida mot barnkonventionen eller vara ett oproportionerligt ingripande i förhållande till den aktuella underlåtelsen. Mottagandet av människor som söker skydd ska bygga på rättssäkerhet, värdighet och barnets bästa – inte på misstänkliggörande, inlåsning och ekonomiska sanktioner.

Skydda barn från tvång och biometrisk registrering

Eurodacförordningen reglerar insamling och lagring av biometriska uppgifter inom EU:s asyl- och migrationssystem. Den nya förordningen ger inte medlemsländerna särskilt stort utrymme att införa rimligare regler, och innebär bl.a. att biometriska uppgifter ska samlas in från sex års ålder, till skillnad från den tidigare åldersgränsen på 14 år.

Miljöpartiet motsätter sig att åldersgränsen för fingeravtryck sänks till sex år. Eftersom sänkningen av åldersgränsen ändå genomförs, anser Miljöpartiet att Sverige bör anta en mycket restriktiv hållning till biometrisk registrering av barn. Om biometriska uppgifter alls ska tas måste det ske med tydliga rättssäkerhetsgarantier, barnanpassad information, utbildad personal och ett uttryckligt skydd mot tvångsmetoder som skadar barn.

Dessutom är det angeläget att Sverige inför ett uttryckligt förbud mot tvångsåtgärder vid upptagning av fingeravtryck och fotografering av barn. Våld eller tvång mot barn för att samla in biometriska uppgifter bör inte förekomma. Våld mot en förälder i ett barns närvaro kan också vara djupt skadligt och undergräva barnets tillit till myndigheter.

Stärk rättssäkerheten för ensamkommande barn

Migrations- och asylopakten innehåller flera bestämmelser om ensamkommande barn, bl.a. om god man, rättsligt stöd, intervjuer och åldersbedömningar.

Ensamkommande barn befinner sig i en extremt utsatt situation. De saknar sina föräldrar, befinner sig i ett nytt land och ska navigera en juridiskt komplicerad process där beslutet kan avgöra hela deras framtid. Mot den bakgrunden är det anmärkningsvärt

att regeringen inte föreslår någon särreglering för ensamkommande barn när det gäller rätten till offentligt biträde. Det innebär att rätten till biträde för ensamkommande barn utmönstras under den administrativa fasen, precis som för andra grupper. Miljöpartiet anser att ensamkommande barn ska ha verklig tillgång till kvalificerat juridiskt biträde och en företrädare som har tid, kompetens och förutsättningar att tillvarata barnets rättigheter.

Permanent uppehållstillstånd ska vara huvudregel

Miljöpartiet är starkt kritisk till regeringens förslag om utmönstringen av permanenta uppehållstillstånd. Den som har skyddsskäl och etablerar sig i Sverige ska kunna få en långsiktig och trygg tillvaro. Det är humant och stärker dessutom integrationen. Vi anser att Sverige bör återgå till en ordning där permanenta uppehållstillstånd utgör huvudregeln. Detta är särskilt viktigt för barn. En ordning med permanenta uppehållstillstånd som grund förebygger på det mest effektiva sättet familjesplittring genom t.ex. tonårsutvisningar. Det förhindrar även många andra orimliga utvisningar av människor som etablerat sig i Sverige.

Permanent uppehållstillstånd är ett viktigt löfte om trygghet till människor som fått skydd i Sverige och börjat bygga sina liv här. Regeringens linje att utmönstra permanenta uppehållstillstånd riskerar att skapa ökad otrygghet, försämrad integration och sämre psykisk hälsa, särskilt för barn och andra utsatta grupper. Att regeringen dessutom öppnat upp för, och håller kvar i hotet om, att redan beviljade permanenta uppehållstillstånd ska kunna rivas upp är ett mycket långtgående ingrepp i människors liv och i strid med svensk rättstradition.

Människor som fått ett gynnande myndighetsbeslut måste kunna lita på att staten inte ändrar spelreglerna till deras nackdel. Miljöpartiet kommer aldrig att medverka till att redan beviljade permanenta uppehållstillstånd återkallas retroaktivt och vi kommer fortsatt driva att Sverige återgår till en ordning där permanenta uppehållstillstånd utgör huvudregel. Sverige behöver en migrationspolitik som ger människor goda möjlighet att etablera sig, arbeta, studera och bli en del av samhället – inte en politik som rycker undan tryggheten och framtiden för människor som ser Sverige som sitt hem.

Annika Hirvonen (MP)

Mats Berglund (MP)

Jan Riise (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Camilla Hansén (MP)

Nils Seye Larsen (MP)